

Mäni-kivipuravik. Uus kübar tublisti söödud vanal seenel. Pilt osales 2007. a oktoobris Eesti Päevalehe korraldatud seenefotode võistlusel.

Leiud metsast

“Omalaadne kivipuravik kasvab oktoobri lõpul Viitna maastikukaitsealal, täpsemalt Viitna mõhnastiku lõunaosas, keskealise kuuse-kase segametsa all. Olen ligi kolmkümmend aastat Viitna ümbruse metsades igal sügisel seenel käinud, kuid sellist “seenehakatist” kohtasin esimest korda,”

kirjutab Martin Suuroja

Kommenteerib Seenevana:

Eesti mükoloogidele on iga mõne aasta järel saadetud selliste seente fotosid.

Tegemist on kasvuhäirega, mida Euroopas on täheldatud mitmetel liikidel

(aed- ja arušampinjon, habras ja verev pilvik, kivipuravik, kõrgesed, puidu-tupp-lehik, riisikad, safransirmik, sirge, tava- ja udulehtrik). Viljakeha arengu ja kujunemise põhijooned on seentel määratud geneetiliselt, selle konkreetne realiseerumine igal üksikjuhul oleneb aga kasvutingimustest.

Stressi välistegur, näiteks kübara kahjustamine nälkjate ja putukate või nende vastsete poolt võib esile kutsuda täiendava kübara tekke vana peal, harilikult just selle jala mõeldaval pikendusel. Väärarendiks on ka kahe kübara kujunemine samal, harkjaks muutunud jalal, nagu on kaheharulist kasepuravikku kujutaval Eve Niinemetsa tehtud fotol. Sellel ilmneb viljakehade kimbu teke, eoslehekeste arenemine kübara ülapiinal (kübara tagurpidipööratus), kogu lehkseene viljakeha moondumine mürkli- või kogritsa kujuliseks. Kõigil neil puhkudel säilib aga ikkagi viljakeha võime moodustada eoseid ehk kindlustada järglaste teket, sellest kirjutab David Moore (*Fungal morphogenesis*. Cambridge, 1998). Evolutsioon on kujundanud elusolenditel hea võime arengu häiritusi tasakaalustada.

Kahestunud kasepuravik.

Viljakehade kujunemine on mitmeastmeline, mitmete geenidega määratud (polügeenne) protsess, ja kõrvalekalle ühe astme realiseerumises ei tähenda veel kogu arengu viltuminekut.

Torikseente mitmeaastastel viljakehadel (näiteks tuletaelal, tuletaelikul ja kannupessul) võib sageli näha, et püstisel tüvel kasvanud seene puhul kujuneb puutüve murdumisel vana külge uus, samuti rangelt püstloodis torukeste kihiga kübar. Lühiealiste ja lihakate viljakehadega lehkseentel ja puravikulistel võib täiendava jalaga kübara kasvamisest teise peale ehk proliferatsioonini näha vaid õige harva. Neid topeltviljakehasid (sks *Doppelfruchtkörper*) on hästi kirjeldatud Michaeli-Hennigu saksakeelse käsiraamatu *Handbuch für Pilzfreunde* 5. köite lehekülgedel 41–49 (raamatu 2. trükk ilmus Jenas 1970, seda oli siis Eestiski müügil).

Erast Parmasto

Kivipuravik Viitna maastikukaitsealal.